

KORTE SCHETS,

Verhandelende het

DROOGMAKEN

VAN DE

GROOTE MEER,

OF

GENEES-MIDDEL

TEGEN HOLLANDS ONDERGANG DOOR 'T WATER,

By welke een Caart is gevoegt.

Omme op de voordeligste wyze, met de minste kosten en met de meeste zekerheyd, zonder eenige opschortinge of belemmeringe van de VAART, voor of na deze BEDYKINGE, dit heylzaam en noodzakelyk werk ter uitvoer te brengen;

OPGESTELT EN VOORGESTELT

Aan de Edele, Wyze, en Voorzienige Heeren REGEERDERS der Steden en Landen, welke hier in eenig belang hebben, ende hier over het gezag voeren.

door

CONRADUS ZUMBAG DE KOESFELT,

Medicinæ en Stads Doctor, Lid in de Koninglyke Societeyt der Wetenschappen te Berlin.

TOT LEYDEN.

1742.

V O O R B E R I G T

Aan den Opregten LEZER.

AN wat gewigt de ſtoffe is, welke ik hier voorſtelle, weet een iegelyk, die deel neemt in 't welzyn van dit Land. En hoe wel iemand, die over deze zake wel wilde oordelen, eenige kenniſſe behoorde te hebben van die Kunſten en Wetenſchappen, welke hier toe nodig zyn, hoop ik egter, dat dit kort geſchrift een genoegzaam begrip zal geven, aan alle, die met oplettentheyd deze weynige regelen zullen doorlezen, en het kleyne Concept-caartje (welke door my in 't groot ook is getekent, om alles beter na te kunnen zien) hier by gevoegt, met bedaardheyd zullen nagaan.

Ik vooronderſtelle al evenwel, dat de welgegronde Aanmerkingen *van* Cornelis Velſen *en andere goede Kunſtenaren uytgegeven, wel doorbladert en nagedagt zyn zullen: ook dat de nauwkeurige Caart en* Afbeeldinge *van de* Meer *door* M. Bolſtra 1740. *uytgegeven, uyt welke ik myne afmetinge hebbe genomen, wel begrepen en onderzogt is.*

Dit zo zynde, zal ik, om kort te zyn, al het afgehandelde door de voornoemde Kenners en Geleerden in deze Kunſte voorby gaan, als zynde volſtrekt door dezelve aangetoont en bewezen:

1. *De volkome* Mogelykheyd, *voor als nog;*
2. *De hoge* Noodzakelykheyd; *ende*
3. *Door het langer wagten, binnen korten tyd, de beklaaglyke* Ondoenlykheyd.

En waarlyk wy kennen en bezeffen ons gevaar niet; want, zoo haaſt het ontrent Sloppenbrugge *en de* Groeneweg *zal doorbreken, (als wanneer alle de daar agter gelege bedykte Polders, Dorpen, Woningen en Wegen in de* Meer zullen verzinken) *zoo moet zeker volgen, dat by een harde wint, het* Water *in Rhijnland en de naaſtgelegen Landen, veel hoger zal worden opgezet, als het nog ooyt te voren is geweeſt: waarom men, of aan alle de Gaten,* Sluyzen en Dyken *zal moeten leggen, of de kayen veel verhogen, nieuwe* Watermolens, *verſcheyde nieuwe* Bepolderingen *maken (al het welke veel meer zal koſten als een* Sluys *aan de* Noord Zee, *welke ik ook in een Tekeninge hebbe ontworpen) en diergelyke beſwaarheurten op de Landeryen zal men moeten veelen, welke jaarlyks zullen aangroeyen. Wat is nu beter? (want ieder beoogt, als het maar is in billykheyd zyn intereſt) dat de Eigenaars van de Landen zoo onnoemlyke altoos aangroeyende laſten dragen, weynig trekken wegens de veele rampen, en eyndelyk nog in 't water moeten verzinken, want de* Meer *zal met der tyd de* Zuyder Zee *eevenaaren; of dat, door de meerderheyd en zekerheyd der Landen, het Zuyvel, Hooy*

en Houtgewas, van buyten niet behoevende in te komen, alles beter koop zal worden; waar door in den beginne de Landeryen misschien wat minder waardig zullen zyn, dog door de vermeerdering van deze inlandse vrugten, tot Overvloed en Negotie verstrekkende, met der tyd wederom moeten steygeren.

Met een woord, men kan Wiskunstig aantonen, dat alle schade die bedagt werd, door deze Droogmakerye *te zullen ontstaan, veel geringer zal zyn, en niet te vergelyken is by die, dewelke, door verzuym van deze* Bedykinge *in weynig jaaren moet geschieden. Ende* dat het waare *Genees-Middel* tegen het woedende en dagelyks aangroejende *Water* in HOLLAND is (a) het *Meer-water* tot Land te maken, (b) welgestelde *Sluyzen* aan het uyteinde van den Rhijn tot Catwyk aan de Noord Zee te plaatzen, (c) en overal de *Dyken* wel bezorgt te onderhouden.

Ende, nademaal ik van jongs op by deze bezigheden ben opgevoed, my in de Wiskunst hebbe geoeffent, en nog dagelyks daar in bezig ben, zoo hebbe ik gemeent, dat het betaamlyk was, deze myne gedagten en nuttige liefhebberyen in die gewigtige stoffe, welke ik (myne verdere bezigheden dezen Somer my wat tyd vergunnende) voor my zelfs, in deze tyds omstandigheden zorgvuldig en oplettende nagedagt en opgestelt hadde, aan myne Landsgenooten ook mede te deelen; of ik misschien eenigen dienst daar mede, pligtmatig, aan ons Vaderland zoude mogen doen.

Ik verwagte, dat de welmenende Lezer, met alle menslieventheyd en regtmatigheyd dit zal doorlezen, ende indien iets goeds in deze weynige bladeren word gevonden, tot dienst van dit Land en het beteugelen van het Landvernielende Water, *dat, zegge ik, zulks worde alleen aan des Heeren voorzienigheyd en goedheyd toegeschreven. Ik zal my ook niet ontrekken, zoo als het aan een gehoorzaam onderdaan betaamt, om aan de Hoge Overheden, aan welke van den Opperste Rigter en Bestierder van het geheel Al, de zorge en het bewind hier over is aanvertrouwd, wanneer het gevorderd word, met schuldige eerbiedigheyd, naar myn vermogen, nadere vorklaringe te geven, van veele hier toe behorende waarnemingen, welke voor te stellen, alhier de gelegentheyd en plaatze niet is.*

EENIGE

EENIGE
AANWYSINGEN
Van de hier nevens gevoegde Caart.

A. De grooste afdamminge tusschen de 2 Baaken ; alwaar na bovene de Sluyzen zyn, om in en uit het droog gemaakte Land, met Schepen (tot 13 voeten breet) te komen, en het Water in te laten.

B. Alhier en by A zyn de Watermolens op 't vaste Land van Abbenes geplaatst.

C. Dam voor de Aa : en by B, van Abbenes tot Huygsloot, (naderhand wederom te openen).

D. Dam by de Oude Wetering (word namaals weg gedaan).

E. Dam voor de Groene weg (kan blyven).

F. Dam by Sloppenbrugge (kan naderhand geopent werden).

G. Dam voor de Nieuwe Meer (moet meest staan blyven).

H. Een Stuk van de Ringsloot, lopende door 't Lutke Meer (en indien deze ook droog gemaakt werd, daarom henen) alhier zyn ook de Sluyzen als by A vermelt).

I. Dam voor het Lutke Meer (mag blyven na vereisch).

K. Een Dam en Kom by Halfwegen, met verhoogde Kayen, tot bestendiger uitwateringe in 't Y verstrekkende.

L. Dam aan de Leede (blyft merendeels).

M. Hier begint de Dyk, welke de grote Meer van de Spieringer Meer afzondert, en loopt tot aan de Nieuwkerker vaste wal.

N. Het Spaarne, alwaar de grote Ringsloot (welke, voor dat de Meer afgedamt is, al gegraven en vaarbaar zyn moet) by A beginnende, invalt, eindigende by N.

O en P. Twe Overtomen van de Huyslieden.

a. De tegenwoordige Oevers van de gehele Meer.

b. Breeste Ringsloot of Vaart, van de Oude Wetering (en van elders) naar Haarlem, met zyn Dyk, van 't vaste Land afgestoken.

c. Ringsloot met zyn Dyk, uit de eerst droge Meer gemaakt.

d. Verdelinge der Landeryen in 't algemeen, ieder Kaveling 150 Mergen.

e. Ringsloot van de Oude Wetering af tot aan de Nieuwe Meer (wat smalder).

f. De gemene wegen ; en *ff*, Dykskruin en de wegen daar op.

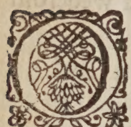
g. Nadere verdelinge der Landeryen, ieder stuk $6\frac{1}{4}$ Mergen groot.

h. Binne Ringsloot. *i*, Grooste Vaarten. *k*, Mindere Vaarten.

l. Slootjes om het Land en de Bouweryen. s. Binne Dyken.

NB. Van H tot N is geen grote Ringsloot nodig. Ook kunnen de bovenste Watermolens by NB (en overal) op 't vaste Land staan.

KORTE SCHETS
Verhandelende het *Droogmaken* van de
HAARLEMMER MEER.

Onmiddelyk zal ik tot het *bestek zelfs* overgaan, om de beloofde kortheyd te betragten: daarom zullen wy deze *Korte Schetz* aanmerken, aangeven en verhandelen

DRIELEDIG.

I. *Wat voor af moet gaan*, namentlyk :
  a. Het maken van de *Sluyzen* aan de *Noord Zee*,
  b. Een onverhinderde (ja verbeterde) *Vaart* van Gouda op Haarlem en elders, voor, onder, en na de *Bedykinge*.
  c. Ende het gereet maken en stellen, van alle de eerst nodige *Watermolens*.

II. *Het werk zelfs*, namentlyk:
  a. Het *afdammen* en *afsluyten* van de *Meer*.
  b. Het *uytlaten* eu *uytmalen* van het *Water*.
  c. Het stellen en *plaatsen* van de verdere nodige *Watermolens*, en het volkomen *droogmaken* door deze.

III. *Het volbrengen*, namentlyk:
  a. Het *bedyken* en verzekeren van deze grote *Landstreek*.
  b. De *verdeelinge* in Landeryen, Vaarten, Bruggens, Woningen &c.
  c. Tot toegift word een middel aan de hand gegeven, omme de *Spieringer Meer* afzonderlyk bedykt te behouden, ende door dit *Hulpmiddel*, het overlopen van de *Slaper*, zonder eenig quaat gevolg, altoos te gedogen, geen zout water in ons Land te hebben, en alles wederom spoedig te herstellen.

I.

Wat voor af moet gaan.

a. Hoe heylzaam, met wat nut, en hoognodig, met wat zekerheyd en hulpe, by eenige overstrominge, tot *Losinge*, *Ververfinge*, *Doortogt* en *Schuuringe*, als anderzints, de *Sluyzen* aan de *Noord Zee* zyn zullen, hier van hebbe ik in een blad, voorlede jaar, over deze *Sluyzen* en van de *Meer* alleenlyk in 't algemeen handelende, eenige weynige *Aanmerkingen*

kingen opgestelt, en is zonder dat van de Kenners, in verscheyde schriften klaar genoeg vertoont. Deze *Sluyzen*, welke met der tyd noodzakelyk zyn zullen, worden dierhalven alhier al gereet en aan de gang vooronderstelt; op dat men het afgetapte en andere *wateren* gemakkelyk en zeker quyt kunne werden. Ik zal daarom maar tot *de zaake van de Meer*, zelfs overgaan.

b. Een onverhinderde (ja verbeterde) *Vaart* van Gouda, uyt den Rhijn, op Haarlem en elders &c.

Dewyl de *Meer afgedamt*, *bedykt* en *droog gemaakt* moet werden, zoo zyn eenige van meninge, om eenen gehelen *Ringsloot*, en uyt dezen den *Ringdyk* voor af te bewerken en te leggen, ende alzoo deze rondsom van het vaste Land afstekende, geheel en al eerst klaar gemaakt te hebben, om eerst naderhand tot de *hoofdzaak* over te gaan, het welke alles zekerlyk goed is, en voortyds gemakkelyker, maar teffens wat kostbaar.

Hier van hebbe ik eenigzints een ander denkbeeld, en meen door dit myn *bestek*, veel geld en byna een vierdepart van de hier toe nodige onkosten te bespaaren; ende veele swarigheden, in verscheyde zeer geleerde *Deductien* opgestelt, weg te kunnen nemen; ook meerder zekerheyd te bezorgen, zoo als in 't vervolg moet blyken.

Beginnende by de Kruysbaak (by A op de Caart te vinden); zoo moet zekerlyk een gedeelte van de *Ringsloot* en *Ringdyk* voor af gereet gemaakt werden: namentlyk de *Vaart* (b) van dit Tonnegat (*A*) af, tot in het *Spaarne* (by N) het welke ontrent 3200 roeden in de lengte zal bedragen. Wanneer men teffens zal kunnen beginnen aan de *Sluyzen* tot Catwyk, en aan deze *Vaart*. Indien 24 roeden in de breette, van het naastgelege Land, hier toe worden gerekent en aangekogt; zoo zullen deze 3200 roeden in de lengte 128 mergen Lands beslaan, om tot een *Ringsloot* en *Ringdyk* te bewerken; behalven nog eenige kleyne stroken Lands, om groter onkosten, door de kromtens veroorzaakt, voor te komen, bedragende ontrent 46 mergen (op de Caart na te gaan).

De Ringsloot voornoemt kan alsdan 20 of 22 roeden breet worden gemaakt, en wel 8 of 9 voeten diep onder het pylwater: ook zal deze overtollig den *Ringdyk* uytleveren en de overige specie naar de *Meer* vallen kunnen, en elders moeten dienen. Oordeelt men dat deze *Vaart* breder en dieper zyn moet, zoo kan 't ook geschieden.

Deze *Vaart* en *Dyk* een gedeelte van de *Ringsloot* en *Ringdyk* uytmakende, en voor af reets vervaardigt zynde, *levert aan de Stad Haarlem en elders*, *een volkomen en onbelemmerde Vaart*, *voor*, *onder*, *en na de Bedykinge van de Meer: zoo dat de Schipvaart binnen door*, welke doorgaans zoo breet niet is als deze nieuwe *Vaart* in alle haare vorige hoedanigheden, *van Gouda*, *door Haarlem*, *tot in 't Y*, dezelfde en onverhindert blyft; behalven dat de Plaats eenigzints verandert, maar beter, gemakkelyker,

ker, ja veel zekerder word. Of schoon door tegenwind, het trekken of paarden, somtyds nodig zal wezen, zoo zal men daar tegens in 't vervolg noit, in de Oude Wetering, door storm of tegenwind opgehouden werden; maar veel meer staat op zynen tyd kunnen maken, en naar begeerte in 't Spaarne komen, en diergelyke bate meer.

c. De *Watermolens*, op plaats en tyd, met al het nodige wel voorzien, opgeregt, zyn het eenigste en beste middel, om wel en spoedig het water uyt onze laage, en door 't water zoo beangstigde Landen te krygen.

Indien, vooronderstellende met alle ervare Kunstenaren in deze zake, dat men in 't geheel wel 120. grote *Watermolens*, tot het gehele werk zal nodig hebben (hoewel ik het met minder *Molens*, na dat aan dezelve ene vermeerdering van uitwerking, en kragt gevoegt is, zal doen, zo zal het aan 't werk veel spoet geven, wanneer men aanstonts de helfte of 60. (ja zelfs alle 120. indien de helft verplaastt mag werden) op behorige plaatze vervaardigt, van welke wederom de helfte, of 30, haar vaste stand plaats behouden zullen, en by aldien het waterrat 3 of $3\frac{1}{2}$ voet mag zakken, wel alle 60. voor altoos kunnen staan blyven.

De Standplaatzen zullen zyn, by voorbeelt:

1. Op Abbenes by de Baak, voor eerst 12. *Watermolens.*
2. Op dit zelve Yland by Huygsloot, 12.
3. By de Nieuwe Meer, 12.
4. By Polanen of Halfwegen 12, van de welke 6. zo mogen gemaakt zyn, dat het waterrat &c. naderhand 2 of 3 voeten mag klimmen; om by het verhogen van de kayen, aan de waterkom (K) meerder en gestadiger water door de *Sluyzen* in 't Y te kunnen lozen.
5. De ovrige 12 *Molens*, by 't huys te Heemstede: alle te zamen op 't vaste Land geplaastt.

Daarom, als dit voornoemde alles klaar en wel bezorgt zal zyn, het welke ik overlaat aan de Lieden en Kunstenaaren (dewelke door de Ondervindinge deze dingen beter verstaan als ik), zal men in staat gestelt wezen, om dit grote en heilzaame werk onverhindert aan te vaarden, en tot een gewenscht uiteinde te kunnen bevorderen. Daarom ga ik over tot

II.

Het Werk zelfs.

Dewyl alle voorberydinge en klarigheid gemaakt is, kan het afdammen en afsluyten van de *Meer* op volgende manier en plaatzen geschieden.

1. De grootste Dam word gelegt, van de *Kruysbaak* tot aan de *Baak op Abbenes.*

By

By de Kruysbaak, door 't vaste land henen, zal men een dubbelde *Sluys* of verlaat, 13 of 14 voeten breet en behoorlyk diep, naar aart van de Vaarten in de aanstaande *Droogmakerye*, volgen de regels van de Kunste leggen; op dat men altoos met Vaartuygen alhier in en uit kunne varen; ook het Water namaals inlaten als 't nodig is. De bestellinge hier van late ik over, aan ervare Sluysmakers, dewelke in deze Landen niet ontbreken.

Ontrent 200 roeden komt my deze grooste Dam voor (als op de Caart, en best op de grote Caart by A te zien is) en blyft voor altoos.

2. Diergelyke Dam moet gelegt werden by *Huygsloot*, en deze kan voor een gedeelte staan blyven.

3. By de Aa zal ook een Dam zyn moeten, welke naderhand, uitgedient hebbende, wederom word geopent.

By de 30 roeden schynt deze Dam te zyn (by C).

4. Een vierde Dam (ik spreke alleen van de grote Dammen) is voor de *Oude Wetering*; moet naderhand wederom geopent werden. De *Vaart uit den Rhyn na Haarlem*, moet in dien tusschen tyt door enig ander Canaal, het welke naar de *Kager Meer* henen leid (en wat gediept hier en daar kan worden, waar 't nodig zal zyn) waar van 'er vele voorhanden zyn, ongehindert blyven; ende na dat alles voltoit is, kan deze *Vaart* wederom op den ouden voet, door de Oude Wetering herstelt werden.

By na 28 roeden is deze opening en Dam (by D).

5. Voor de *Groene weg* en *Sloppenbrugge* word een vaste Dam gelegt: de nodige opening tot doortogt en *Vaart* in de *Ringsloot* word namaals bezorgt.

Deze Dammen te zamen schynen 140 roeden uit te maken (als by E en F nagezien kan werden).

6. De *Nieuwe Meer* moet ook afgedamt werden, en deze Dam kan meest staan blyven.

Zulke afdamminge komt my 105 roeden voor (is by G)

7. De *Lutke Meer* zal ook afgedamt worden en namaals geopent; of, zal die met een drooggemaakt werden, zo zyn voor de slootjes, hier in lopende, maar kleine Dammen nodig.

Met 26 roeden kan dit geschieden (by I).

8. Voor *Halfwegen* zal een vaste Dam of rondagtige *Dyk* als een *Kom* gelegt werden. Ende om dat hier door henen, geen *Vaart* voorhanden is of gehindert word, zo zal men deze *Kom* wat verhogen, op dat ze wel 2 of 3 voet hoger Water dulde, als de gewoone Pyl is, waar door men groten dienst in tyt en wylen zal genieten, om het Water by na bestendig in 't Y te lozen, en wat meerder hier kan by gevonden werden, beter op de plaats zelfs, als op 't papier aan te tonen.

Ontrent 126 roeden Dams of Dyks zyn hier nodig (als by K).

9. De Leede word ook door een Dam opgestopt, dewelke meest in 't geheel blyft.

Hier worden wel 50 roeden afgedamt vereischt (by L).

10. Eindelyk het Spaarne word afgedamt met 40 roeden Dykwerk (als by N) word door de *Ringsloot* wat geopent.

Alle deze, beneffens alle mindere Dammen, naar de Kunst wel gelegt en voorzien zynde, *zo is de gehele grote Meer een doot Water*, en alsdan kan men aan 't af laten lopen, aftappen en *uitmalen* ongehindert gaan.

b. Om hier aan te geraken en tyt uit te winnen, kan men een laag Ty waarnemen, en voor dat men alle Dammen in 't geheel toestopt, het *Meer* en daaron het Land-water zo laag in Zee laaten uitlopen, als het immers doenlyk en dienstig is (wel 2 voeten lager als gewoonlyk, zo als ook de middelbare Ebbe in de Noord Zee bevonden is te zyn): alsdan door het volkomen digt maken, van de drie of vier Dammen, hier toe de bequaamste plaatzen uitgekozen zynde, zal men dezen zo verlaagden *Meerboezem* van alle andere Wateren afzonderen, en tot een Kom of *doot Water* maken. Gestelt; de *Meer* is hier door 2 voeten lager geworden, als ze voor deze afsluytinge was, zo zal men mogelyk wel 2 Maanden aan de tyt in 't uitmalen kunnen uitwinnen; en nog daar en boven mogen onderzoeken, over al in deze *dode Kom*, of ergens enigen aandrang, door de persinge van de buyten Wateren, gevonden word, en of hier of daar nog wat aan *Dyken* en *Dammen* ontbreke om te verbeteren.

c. Na deze beschikkinge zal men vermogen aan 't uitmalen te gaan, en dit grote *Water* tot eenen groten *Landstreek* te maken.

De ovrige 60 *Molens*, zal men op zynen tyt tot de vorige voegen, en naar de Kunst beneden de andere, op hare vaste stand plaatzen stellen, met derzelver Gangen en Waterleidingen, gelyk het betaamt.

Dit alles volbragt zynde: *Zo zal de schrik en plage van het Water ophouden, ende de Overheden met de Onderdanen, zullen door vrugtbaar Land verreikt werden.*

I I I.

Het volbrengen bestaat in

a. *Het volkomen Bedyken en verzekeren van deze grote en schone Landstreek.*

Zulks kan geschieden met veel gemak, zekerheid en met de minste kosten, indien men uit de specie en grond van dit Land, zo veel als 't doenlyk is, een *Ringdyk* opwerpt, latende de oude Oevers van de vorige *Meerplas*, naar vereisch, tot den rand van de *Ringsloot*, die men zo breet maakt als het dienstig word geoordeelt (stel 10 roeden, hier wat breder

breder daar wat ſmalder): Deze *Vaart* moet ook tot een gelyke diepte gebragt werden (ſtel 6 voeten onder het Pylwater). De Modder, Aarde en Kly uit deze *Vaart* getrokken en gewonnen, kan naar mate tot den *Ringdyk* geſlagen werden.

Nog eens: De *Vaart* en *Dyk* van de Kruysbaak (by A) tot in het Spaarne (by N) voor af gemaakt en gereet zynde, en teffens de *Sluyzen* aan de Noord Zee, alsdan beginnende van het Yland Abbenes, alwaar de *RingDyk* op 't vaſte Land moet ſtaan, zo als ook van de Kruysbaak tot aan het Spaarne, en nog enige wynige plaatſen naar het Noorden gelegen (op de Caart aangetoont), zo kan de *Ringſloot* en *Ringdyk* getrokken werden uit de kanten van de *Meer*.

By voorbeelt: van Huygſloot af, voor by de Oude Wetering, Sloppenbrugge, Aalsmeer, de Nieuwe Meer tot aan de Aakerweg, en (om kromtens of meerder onkoſten zorgvuldig te vermeiden, als het welke kan uitgerekent werden) alsdan mag de *Vaart* lopen door 't Lutke Meer (of om deze henen, indien die ook droog en tot Land mag werden gemaakt) en vorders, in een reets voorhande zynde *Vaart* wel wat ſmalder tot aan Halfwegen.

Ende om dat geen byzondere *Vaart* van de Nieuwe Meer en Aakerweg af tot aan Halfwegen is, ja zelfs van hier af tot aan 't Spaarne (als op de Caart van H af, voorby I, K, L, M tot by N vertoont word) zo zoude deze gehele *Ringſloot* 3 of 4 roeden breet genoegdoende zyn, met Sluysjes van gemeenſchap al evenwel, aan de verhoogde Kom (K): en hier en daar kan de *Ringdyk* op 't vaſte Land ſtaan, gelyk gezegt is. De *Spieringer Meer* heeft geen andere *Dyk* nodig, als alleen tegens de *grote Meer*: al het welke wederom veel tyt en koſten zal uitwinnen.

Op deze manier zal veel meer ſchuuringe en doortogt van zuyver *Water* door Leyde, Haarlem en Amſterdam, en door geheel Zuyd Holland in 't vervolg van tyt wezen, als 'er oit te voren geweeſt is: het welke alles op de Caart het verſtaanbaarſte aangetoont en bewezen kan werden.

De Meer volgens myn beſtek eens droog gemaakt zynde, alsdan zoude men op zeer verſchillende wyzen de *Bedykinge* kunnen bewerken; ja zelfs een zeer brede en regte *Vaart* van de Oude Wetering af tot in 't Spaarne, aan byds kanten bedykt, kunnen maken, waar door de Meer in twe zeer ongelyke delen zal worden verdeelt: ook zoude men onder deze *Vaart* henen, een andere *Vaart*, tot doortogt en gemeenſchap van deze twe delen kunnen bezorgen. Desgelyken zoude men een zeer brede *Ringſloot* en veel Water aan de gehele Zuyd Ooſtlyke kant van de *Meer* (van C tot G op de Caart) kunnen behouden, en wat dies meerder is: maar deze en andere diergelyke projecten, zyn gemaklyker voorgeſtelt als werkſtellig gemaakt, en dit alles, behalven dat het zeer grote en onnodige onkoſten zoude veroorzaken, zo meen ik dat het groot gevaar onderhevig zoude zyn.

De *Molens* by de Nieuwe Meer (by NB) in den beginne gemaakt kunnen alle op 't vaste Land ſtaan blyven, als men den *Ringdyk* en *Ringſloot* om deze henen trekt, 't welk maar enige Mergen bedraagt om aan te kopen, dit rykelyk uitwinnende, doordien alsdan niet nodig zyn zal, deze *Watermolens* te verplaatzen: door welk middel alhier en over al de bovenſte en naaſt volgende *Molens*, op den ouden en vaſten bodem geplaaſt blyven, al het welke veel vaſtigheid aan dit werk geven zal.

De *Ringdyk* in zyn geheel, als die afgemaakt en volkomen vaardig is, onderſtelle ik dat alleenlyk lope om de *grote Meer* henen, en by na 2 roeden breed op zyn kruyn; 9 of 10 voeten hoog boven het Pyl water; de aanlegginge is na proportie, hier wat meerder en daar wat minder, naar mate dat de grondſlag gezonken of verheven is. Dit alles, beneffens een of twe *binne Dyken*, (s op de Caart) kan, om vele redenen, eerſt wel bepaalt werden onder het bewerken zelfs.

b. De verdelinge der *Landeryen*, *Vaarten*, *Bruggens*, *Woningen* &c. late ik over aan de door Ondervindinge beproefde Bazen en Werklieden, dewelke dit werk dagelyks verrigten, en daarom het beſte hiervan kunnen oordelen: al evenwel hebbe ik deze verdelinge ook eenigzints op myne Caart aangegeven, en kan op zeer verſchillende wyze aangelegt werden ende uitgewerkt.

Alleenlyk hebben ik 2 *Sluyzen*, Verlaten of Kommen (op myne grote en kleine Caart) aangetekent; de ene by de Kruysbaak (ontrent A), de andere by de Aakerweg (by H), aan de twe uiteindens van de grooſte en langſte *Vaart:* Ende twe *Overtomen* (by O en P) aan de eindens van de Dwarsvaart. Ik denke dat deze 2 *Sluyzen* en 2 *Overtomen*, op de bequaamſte plaatze en genoegdoende zullen zyn.

Nog oordele ik om vele redenen, dat men onder anderen het Dorp Bynsdorp, op zo een hoog en bequaam land gelegen, diende te herſtellen, en nog andere Dorpen op wilkeurige bequaame plaatzen te bezorgen, welke plaatzen op de Caart gemakkelykſt aangetoont kunnen worden; ende hope ik dat deze Caart zo goet als doenlyk is getekent en duydelyk vervaardigt zal zyn, op dat de Kenners, zonder wytlopige beſchryvinge, dezelve (en meeſt de grote Caart) verſtaan kunnen. Waarby ik het zal laten beruſten, nopens de Beſchryvinge, om de *grote Meer* droog te maden.

c. Gene geringe opmerkinge verdient het geval van het *overlopen van den Slaper*, in deze Euw al drie malen gebeurt, waar door veel zout Water in ons land word gebragt; ende indien dit niet haaſtelyk uit ons Land konde geraken, zo zouden vele zware ongemakken daar door ontſtaan. Ende dewyl de *grote Meerboezem* en verdere plaſſen, veel van dit brak Water verſwelgen, en namaals by gelegelentheid, vroeger of later, door de *Sluyzen* wederom in 't Y lozen, zo zal, indien de *Meer* tot Land is gemaakt,

maakt, by na 20000 Mergen bevattende, en de ovrige plassen maar 10000 Mergen te zamen bestaande, dit brak Water niet genoegzaam en schielyk kunnen verlagen, waar op vele onheilen zouden volgen.

Dit alles waar, bewezen en aangenomen zynde, zo zal de *Spieringer Meer* (en met een en dezelfde onkosten de *Lutke Meer*) eens droog gemaakt, en alsdan van de *grote Meer*, door een afzonderende *Dyk* (als op de Caart vertoont word, met een *Sluys* van gemeenschap al even wel, tot verscheide oogmerken dienende) afgescheiden zynde, en stelt 11 of 12 voeten diep, by 't overlopen van de *Slaper*, (welk onheil doorgaans des Winters geschiet) zo veel en meerder Water kunnen opswelgen, als tegenswoordig de grote volle *Meer*, die, in den Winter voornamentlyk van 't water opgekropt zynde, een voet door dit overlopen verhoogde, waar door vele Landen onder liepen en blank stonden.

Voegt hier by, dat de *Sluyzen* aan de *Noord Zee*, het Land- Canaal- en Plas- *Water* s' Winters op onze bequame zomer Pyl merendeels kunnen behouden; die wel 2 voet lager is, als nu het *Meerwater* in den Winter staat. Waarom de voornoemde Plassen van over de 10000 Mergen, meerder Water van den *Slaper* alsdan zullen vermogen te verswelgen, als nu zulke volle *Meer* met de volle Plassen daar by, eer dat deze in die hoogte van *Water* zullen gebragt zyn, als tegenswoordig in den Winter by zo een geval; buyten en behalven nog, wat zo vele verlaagde Gragten, Canalen en Binnewateren zouden kunnen verswelgen.

Alzo dat een iegelyk, hem des verstaande, ligtelyk kan narekenen, dat even het zelfde geval, van 't overlopen van den *Slaper* voorhanden zynde, dan nog wel een voet minder *Water* in onze Plassen en Binnewateren zyn zoude, (als de *Sluyzen* aan de *Noord Zee* gereet zynde, zelfs in dien tyt niet werkten, en de *Meer* bedykt en tot Land gemaakt was) als voor deze *Bedykinge*, wanneer diergelyke overstrominge is geschied: ende indien de *Spieringer Meer* droog gemaakt het *Water* voor een korten tyt mag bergen, dat men noit *Brakwater*, als maar ontrent den *Slaper* in 't Land zal hebben.

De vaste wallen of randen van deze *Spieringer Meer* moeten daarom zo laag blyven, als nu reets zyn: maar de *Dyk* aan de *grote Meer* (de Binnedyken) moeten 9 of 10 voeten boven het Pylwater, rondsom heenen gelegt zyn, zoo als boven gezegt is; door welk Hulpmiddel, by zware overstromingen en doorbraken van Buytedyken (het welke God genadiglyk verhoede) dit lage Land, enigzints vylig, ja veel vyliger als enige *Droogmakerye* zal zyn.

De 6 gangen *Watermolens* by Halfwegen (alwaar om 2000 Mergen droog te behouden, 3 gangen genoeg in staat waren), lozende in een Kom (K), stel eens, 3 voeten hoger, als andere Binnewateren, en de hulpe over al van zo veel *Sluyzen*, zullen binnen een Maand tyt, weer en wind

 wat

wat dienende, deze *Spieringer Meer* tot *droog* en bequaam *Land* wederom tydelyk leveren: zo als de voorbeelden van Landen buyten Dyks gelegen, dewelke by na jaarlyks onderlopen, ons ten genoege leren.

Nog is aan te merken, dat als alles klaar en eens droog gemaakt is, alsdan wat minder *Molens* het *Droog houden* ten genoegen zouden kunnen verrigten. Ende op deze wyze kunnen ontallige profyten, om de onkosten te verminderen en de voordelen te vermeerderen, uitgedagt werden: al het welke ik aan den geagten Lezer overlate, en van den zelve genoegzaam nagegaan kan werden.

SLOT-REDE.

ergun, waarde Lezer, dat ik tot besluit moge zeggen: dat ik, volgens myn pligt en beste weten in deze ernstige zake de eenvoudige Waarheid beoogt, ende in weinig bladeren, veel voor te stellen en het beste te treffen getragt hebbe: waar over ik met alle nedrigheid, den opregten en welmenenden Lezer zal laten oordelen.

Naar een ieders zin heb ik zekerlyk niet kunnen schryven: my zal het genoeg zyn, indien ik den oplettenden en verstandigen Lezer enig genoegen hebbe gegeven, ende, voor zo veel het in deze Korte Schetz *doenlyk is, een duydelyk begrip van de* Hooftzaak *hebbe mede gedeelt; want alhier alles te vermelden en af te handelen is niet mogelyk.*

Het nazien van de hiernevens gevoegde Caart (en nog beter van myne grote Caart) met nadruk, het welke waarlyk deze gewigtige zake *wel verdient, zal een nog volkomener denkbeelt veroorzaken.*

Andere zullen, beneffens my, nog vele dingen veranderen en verbeteren kunnen, de Hooftzake *een en dezelfde verblyvende: daar vallen duyzende dingen voor, die maar eerst onder den arbeid, door een goed Ingenieur beslist kunnen en moeten worden. Ik kan aan niemand alle voorkomende gevallen voor af aantonen, myne denkbeelden zo volkomen overleveren en inprenten als ik wel wenschte, ende nog minder alles alleen op het papier oplossen.*

Het Bestek *met zyn toebehoren hebbe ik in 't kort alhier aangegeven, en voorgestelt, de oplossinge en uitvoeringe word door bequaamheid en goede directie op zynen tyt en ter gelegener plaatse getoont. Wy moeten de Natuur volgen, wy mogen dezelve helpen, maar wy en vermogen dezelve niet te dwingen.*

De gehele onkosten *hebbe ik tusschen de 4 en 5 Millioenen guldens berekent en opgestelt; maar dit tot een andere vrage bespaart. Men kan een gemakkelyke weg, in een Plan opgestelt (diergelyke ik ook geschetst hebbe) aanwyzen, om dit gelt, hier toe nodig, overvloedig te bezorgen; ende aantonen, wat groot voordeel hier door veroorzaakt zal worden, niet alleen aan die dewelke dit gelt geven, maar ook aan 't Gemene Land, en aan alle de Steden en Landschappen, welke in het byzonder hier in enig belang hebben; aan dewelke het niet alleen geen duyt zal kosten, nemaar die zelfs veel gelt en inkomste zullen toe hebben en genieten.*

Maar dit alles denke ik op zynen tyt aan te kunnen tonen, en zal zulks nu nog laten berusten: want voor eerst moeten de volgende drie Posten *afgehandelt en afgemaakt zyn, van welke ik in den beginne al wat gesproken hebbe.*

Een iegelyk onzer ondervind waaragtig, hoe dat de alwyze God heeft gewilt: dat al het Ondermaansche werde bestiert, door onnaspeurlyke wegen en wetten, van 't Hemelsche Heyr; wy en vermogen hier in niets te veranderen; egter heeft die

die euwige Wysheid ons aanbevolen en aanbesteet, het bezorgen, bequaam maken en verzekeren van de oppervlakte, van deze door ons bewoonde Aardkloot. Hier mogen en moeten wy gebrekkelyke Stervelingen voor zorgen; dit is mede onze zake, zo lang wy alhier Inwoonders zyn: Yder mag weten wat het swaarste weegt, namentlyk:

1. *Dat het Land en Staat verterende* Meerwater *uytgeroeyt, ende tot Land en Staat vermeerderend bewoon- en* vrugtbaar Aartryk kan gemaakt werden: *ende dat dit bewezen en begrepen is.*

2. *Dat dit* Water noodzakelyk uitgeroeyt moet werden, *door de magt van God aan onze hoge Magten hier toe gegeven en opgedragen: op dat wy en meest onze na-Neven niet verslonden en verdelgt worden, door de magt van dit vreeslyke Water en invreetende Kanker; en deze Nakomelingen, door het bitter gevoel, van die* onherstelbaar *geworde smerte, ons verzuym niet beklagen en betreuren. De verpligte liefde voor myn Vaderland en myne Mede-Burgeren, ende het naar gezigt van de spoedende schrikkelyke gevolgen, door het verzuym en nalaten veroorzaakt, dwingen my dit te betuygen.*

3. *Dat daarom, door langer te vertoeven, om deze Kanker uit te snyden,* de tyt van genezinge *voorby zynde, deze zake in 't kort* ondoenlyk zal worden; *waar van het dreigende tyt stip, het welke voordezen alleenlyk aangroeyende was, nu ryp is, en tot in de geboorte gekomen: ende derhalven met allen ernst zal behoren besloten te worden, om hoe eer hoe liever, deze* Droogmakerye te beginnen *en te* volbrengen; *en* Holland *dus uit de anders zekere aanstaande reddeloze Watersnood te rukken en te redden.*

Waarmede &c.

E I N D E.

Concept Caerte
van de
HAERLEMMER MEER,
omme dezelve op de vyligste wyse
& met de minste koste droogte maken,
opgestelt & getekent door
LEYDEN
De Lee
Warmond
Sassem
Lisse
Trekvaart op Haerlem
Hillegom
Lisser Polder bedykt
Rovers broek
Kruysbaak
De Zyl
Leyderdorp
De Kage
KAGER MEER
VENNEP
Bennebroek
HAERLEM
Heemstede
't huys
Het Spaarne
Sparendam
Spaerwou
De Does
de Buurt
Huygsloot
Hoemade
Ryp wetering
Lyker polder
Bedykte Gooch polder
Koudekerk
Wyde A
DE GROOTE MEER
Oude Wetering
BRAESEMER MEER
Woubrugge
Wout Wetering
Den Rhyn
Greet polder
Leymuyde
Rynsaterwoude
Wassenaerse polder
De bedykte
Alphen
Langeraar
Kalslagen
UIT GE VEENDE PLASSEN
de Vyfhuysen
Lee de vaart
SPIERINGER MEER
Halfwegen
LUTKE MEER
Het Y
't Ooh Meer
op Amsterdam
Sloten
bedykte Sloter Meer
Sloterdyk
Kostverloren vaart
Bovenwegse polder
Oostender dyk
HORN MEER
Kudelstaart
Polhuys
De Cromme Aer
Aerlanderveen
Swammerdam
Nieweveen
Den Dregt
Cromme Mydregt
Uythoorn
Taamen verdronken
Bovenkerker Polder
Amstelveen
Ryker Noorderdyk
Oord
Bankras Meer